

Autorčin pohled na tuto etapu čs. zahraniční politiky prostřednictvím osobně zachycené faktografie předkládá i zajímavé detaily její tvorby v době, kdy byl ministrem zahraničí Jiří Dienstbier.

Tato dvouletá etapa skončila s rozpadem československého státu.

Jaroslav Šedivý

Zamini

Diplomatkou jsem se stala dne 11. prosince 1989, kdy jsem poprvé vkročila do Černínského paláce. Toho dne se ujali svých funkcí ministři vlády národního porozumění v čele s Mariánem Čalfou. Prvním polistopadovým ministrem zahraničních věcí byl 10. prosince jmenován Jiří Dienstbier, kterého jsem znala z mnohých setkání disidentů a z různých protikomunistických aktivit. Ihned po svém jmenování mi Dienstbier zavolal a oznámil mi, že se stanu šéfkou jeho kabinetu. Zprvu jsem odmítla, v té době jsem pracovala jako ekonomka na Husově bohoslovecké fakultě, Dienstbier ale trval na svém, přesvědčil mě argumentem, že potřebuje někoho, komu může věřit, a kdo je navíc schopen vykonávat administrativní práci.

Dostavila jsem se na schůzku, na kterou byli pozváni dva zaměstnanci ministerstva zahraničí. Zdeňka Matějku znal Dienstbier z doby, kdy působil v USA jako korespondent Československého rozhlasu ve Washingtonu a Matějka byl tehdy pracovníkem naší tamější ambasády, druhým, kdo se zúčastnil této schůzky, byl Eduard Bláha, kterého doporučil Jaroslav Šedivý, historik, disident a odborník na zahraniční vztahy. Dienstbier se vyptával na organizační strukturu ministerstva, zajímalo ho, zda se může na někoho uvnitř úřadu spolehnout, a na závěr mě představil jako budoucí ředitelku kabinetu. Pan Bláha však razantně namítl, že nepřichází v úvahu, aby takovou funkci vykonávala žena, je to náročná práce a nezískám patřičnou autoritu. Dienstbier pouze odpověděl, že to tak bude, protože tak rozhodl.

V historický den 11. 12. 1989, kdy se ujala vládnutí v zemi první polistopadová vláda, jsme se ráno sešli ministr Dienstbier,

Šedivý a já před Strakovou akademií, kde už čekal místopředseda vlády Ján Čarnogurský. Právě jemu připadl úkol oficiálně uvést nového ministra do úřadu. Po krátkém rozhovoru jsme se odebrali před budovu Strakovy akademie, kde byly připraveny vládní vozy Tatra 613, symboly komunistických papalášů. Tyto vozy nás dovezly k ministerstvu zahraničí. Do Černínského paláce jsem vstoupila vzápětí po ministrově a současně s Jaroslavem Šedivým, který mi galantně přidržel těžké dveře. Od tohoto okamžiku jsem strávila na zamini 30 let.

„Zamini“ je zkratka pro ministerstvo zahraničí, její počátky vysvětluje Jaroslav Šedivý následovně: „Tuto zkratku začal už ve 20. letech používat Edvard Beneš ještě jako československý ministr zahraničních věcí. Beneš měl ve zvyku psát své komentáře a doporučení ministerským odborům na listy vytržené z bloku ručně a většinou tužkou, a proto používal v textu zkratky. Po válce na ministerstvo nastoupili noví úředníci,“ vysvětluje Šedivý, „a pro svůj úřad převzali hovorový výraz zamini, ale nesprávně, v jejich interpretaci se ze zamini stal plurál, a oni byli zaměstnání na ‚zaminách‘. Setkal jsem se s tím hned při vstupu do Černína v prosinci 1989, když nám odstupující ministr Johannes sděloval, jak to na zaminách chodí. Mnohokrát jsem v průběhu let tento nesmysl musel korigovat. Naštěstí s novou zahraniční politikou, kterou jsme začali ihned stavět, vznikala i nová terminologie a zamini se dnes opět užívá převážně v singuláru. Dodávám jen pro úplnost, že od výrazu zamini je odvozena zkratka zaminir, užívaná namísto ministr zahraničí.“

Prvních pár dní jsme spolu s Jaroslavem Šedivým neměli kancelář, a tak jsme seděli u velkého jednacího stolu v ministrově pracovně. Tato místnost dosud používaná komunistickými ministry, byla vybavena velkým psacím stolem, na kterém byly

tři telefony, černý na běžné místní hovory, červený napojený přímo na Moskvu a bílý pro volání prostřednictvím tzv. zetka, což byla speciální vládní telefonní síť s vlastní ústřednou, která sloužila k propojení členů vlády a dalších ústavních institucí, pod kobercem u stolu bylo tlačítko, kterým se mohl ministr dovolat okamžité pomoci v případě potřeby. Podél oken byl velký jednací stůl a židle pro dvanáct osob, na protilehlé straně místnosti stála pohovka, konferenční stůl a několik křesel. Oficiální návštěvy přijímal ministr v reprezentačních saloncích, v pracovně se konaly porady s vedením ministerstva nebo zde ministr přijímal neformální návštěvy.

Johanesovy sekretářky dodávaly na mé místo u stolu v ministrově pracovně záplavy dopisů, které jsem zběžně pročítala a snažila se tříditi, třetí den Jaroslav Šedivý zakročil, a vysvětlil sekretářce, přinášející novou hromadu obálek, že toto není moje práce, ať poštu laskavě odnese a vytrídí sama. Pracovní smlouvu s ministerstvem jsem podepsala s datem 16. 12. 1989, mé pracovní zařazení znělo poradce ministra.

Ke konci prosince jsme Jaroslav Šedivý a já dostali kanceláře v blízkosti ministrovy pracovny. Byla jsem pohlcena všeobecnou euforií z pádu komunismu a ani mě ani nenapadlo, že by snad někdo radost z dosažené svobody nesdílel. Atmosféra na ministerstvu ovšem nijak slavnostní nebyla, ze dne na den došlo k prolnutí dvou dosud nepřátelských světů, což vyvolalo napětí, které bylo zřetelně přítomné. Někteří dávali svoji nechuť k novým pořádkům najevo, mnozí v zájmu zachování své pozice radost předstírali a jiní doufali, že se vše zase vrátí do starých kolejí. Našlo se i pár takových, kteří nám dělali drobné naschvály využívající svých praktických znalostí. V oběhu byly tiskopisy s předtištěným oslovením soudruh, to se ovšem podařilo odstranit ze všeho nejsnáze. Jít do jídelny jsem se

dlouho neodvážila. V každém případě však bylo naše pracovní nasazení natolik intenzivní, že jsme neměli čas zabývat se tím, jaká nálada panuje v budově, a soustředili jsme se na práci.

Ministerské jednání, kterého jsem se poprvé zúčastnila, vedl Jaroslav Šedivý a uskutečnilo se dne 27. 12. 1989 u příležitosti návštěvy ministra zahraničí Austrálie Garetha Evanse. Evans deklaroval zájem na prohloubení vztahů ve všech oblastech, rozvoj ekonomické spolupráce podmínil prokazatelným efektivním fungováním reforem, které byly započaty novou vládou. Navrhl uzavřít dohody o zamezení dvojího zdanění a o ochraně investic. Naše strana souhlasila a Šedivý vyslovil přání zajistit intenzivní styky s kraji.

Po jednání následoval pracovní oběd. Seděla jsem na konci stolu vedle referenta australského ministerstva zahraničí, který mě zaskočil tím, když naši změnu režimu ironicky přirovnal k Velké francouzské revoluci v narážce na skutečnost, že ministr zahraničí naposledy pracoval jako topič a jeho poradce Šedivý jako myč oken. Odpověděla jsem, že to samozřejmě nebylo jejich povolání, komunistický režim nedovolil nepohodlným vzdělaným lidem pracovat ve svém oboru, jako uklízeči, topiči, vrátní a myči oken pracovali za trest. Tento povýšený referent australského ministerstva zahraničí neměl zdání, že Šedivý kromě toho, že je odborníkem na mezinárodní vztahy, je nejslavnějším myčem oken na světě, protože jeho příběhy byly inspirací Milanu Kunderovi při tvoření postavy Tomáše v nesmrtelném románu *Nesnesitelná lehkost bytí*.

Po návratu z cesty do USA v únoru 1990 už byla připravena pracovna po ministrovi Janu Masarykovi v jeho někdejší bytě ve třetím patře, původní knihovna byla vybavena pro potřeby sekretariátu a jako kanceláře byly zařízeny další tři menší pokoje. V té době jsem byla jmenována ředitelkou kabinetu,

který sestával ze tří sekretářek, parlamentního tajemníka, tiskového mluvčího a dvou diplomatů. Předsálí Masarykova bytu jsme využívali k setkání s tiskem nebo k pořádání menších společenských podniků, k tomuto účelu slouží dodnes. Po roce 1993 se ministři zahraničí nastěhovali zpět do větších místností ve druhém patře, které od té doby prošly různými více či méně úspěšnými úpravami.

Od nástupu do funkce se k ministrovi hlásilo velké množství návštěv, zejména řada přátel z domova i ze zahraničí, snažil se vyhovět všem. Hned prvního dne jsem si založila sešit, ve kterém jsem vedla zápisky o tom, s kým se ministr sešel, o čem

Pracovna ministra zahraničních věcí, zleva Luboš Dobrovský, autorka a ministr Dienstbier, Černínský palác, Praha